

SLIKAR FRANCE KREUZER V GRADU GRIMŠČE NA BLEDU

TOPEL POGLED NA GORE

DRAGICA MANFREDA

Stoletnici organiziranega planinstva se je na slikarskem platnu odzval priljubljen slikar planinskih motivov **France Kreuzer** s Koroške Bele. Svoje najnovejše motive je razstavil v galeriji gradu Grimšče na Bledu, že v nekaj dneh pa je bila celotna razstava z 18 gorskimi podobami prodana in je najbrž te dni že na poti v Avstralijo. Tam naj bi spominjala naše rojake na najlepše slovenske koticke, še lepše zato, ker so nastali pod umetniškimi rokami slikarja, ki je uveljavil povsem novo slikarsko tehniko, s katero so sicer mrzle gore dobesedno zarezale.

Medtem ko je v preteklosti slikar najraje slikal v olju in akvarelu, se mu je zdelo, da te barve ne izražajo razpoloženja, ki ga planinec občuti med pohajanjem v gorah: »Barvni toni nikakor niso bili točno to, kar sem v gorah videl,« pravi slikar in vnet občudovalec gorá France Kreuzer. »Nekaj sem želel svojim slikam še vdihniti, morda tisto razpoloženje, ki ga v dolini ne občutiš tako elementarno kot v gori. Poskušal sem to in ono in na koncu mi je uspelo odkriti barvne tone, ki so bili tisti pravi, tehnika, ki sem jo s tem razvil, pa je bila povsem nova.«

Tako vseh 18 umetniških slik Zgornje Krme, Vršiča, Triglava, Jalovca, Debele peč, Bohinjskih vratc, Sedmerih jezer, Škrlatice in drugih slovenskih lepot zažari s stene v posebnih toplorjavih tonih, kot bi jih še zadnjič obsijalo zahajajoče sonce. Slikar je zanje uporabil barvo za les lesol, klobučevino in konico najdebelejšega flomastra, slike pa dajejo vtis starih fotografij. Zanje in za to tehniko so mu čestitali mnogi naši slikarji, čeprav, kot pravi napol v

France Kreuzer v pogovoru s kolegom in prijateljem akademskim slikarjem Jako Torkarjem z Jesenic

France Kreuzer: Moja gora

šali, so bili tudi takšni, ki so si želeli avtorstvo te slikarske inovacije kar prilastiti. Seveda je ta danes že 83-letni slikar tudi s temi problemi kar sam opravil.

Slikarska prizadevanja Franceta Kreuzerja so sicer tesno povezana z razvojem likovne dejavnosti v severozahodnem koncu Gorenjske, predvsem Jesenic. Vsakozi je povezan s člani Likovnega kluba Dolik na Jesenicah, katerega soustanovitelj je bil po končani drugi svetovni vojni. Z njim ni sodeloval le kot slikar, marveč tudi kot organizator številnih Dolikovih likovnih prireditev, razstav in kolonij, med 1955. in 1963. letom pa je bil tudi njegov predsednik. V njegovem bogatem slikarskem opusu je zbrano

nepregledno število olj, akvarelov, risb, France Kreuzer pa je znan tudi po svojih kaligrafskih sposobnostih, saj velja za izvrstnega oblikovalca najrazličnejših priznanj, spominskih listin in drugih dokumentov.

»Najbolj me vse življenje privlači voda,« nam je ob koncu pogovora zaupal sogovornik. »Vedno

sem imel občutek, da voda pripoveduje, zato bi rad z videokamero posnel tako njen tek kot njen zvok. Morda bom na filmu ujel še kaj več,« pravi naš slikar, ki želi še letos govorico gorskih rek in potokov spraviti na slikarsko platno. Morda prav tako prepričljivo, kot mu je to uspelo z gorskimi motivi v toplih in optimističnih razpoloženjskih tonih.

PROSTRANA BELA POBOČJA ROŽ, KI JIH POZNAME KOT NARCISE

KARAVANŠKE KLJUČAVNICE

NADA PRAPROTNIK

»V poslednjih letih mi je prešlo v navado, da sem jo obiskoval na telovo... Kljub lepemu, toplemu vremenu zgodnjega poletja je bilo videti, da je zgoraj zapadel svež sneg, kajti zelena pobočja so bila kot s sladkorjem posuta... Množice belih narcis so pokrivalo vse gorske travnike, narcise tako lepe in v tolikšnih množinah, da še nikoli in nikjer nisem videl kake cvetice prevladovati tako obilno. Narcise brez kraja, narcise vsepovsod... Vzpenjal sem se na pravo pravcato narcisno goro. Jaz pa sem prihajal skozi bele narcisne vrtove na vrh Golice od telovega do telovega, iz leta v leto, kot na božjo pot k cvetnemu oltarju. Prepoln pobožnih spominov sem z njega poslušal in zrl v deželo svojih očetov.«

J. Kugy, iz življenja gornika

Tako kot **Julius Kugy** so že desetletja in desetletja na goliške travnate vesine in na rovte nad Jesenicami romali planinci. Še vedno v maju in začetku junija prihajajo množice in njihovo občudovanje belih prepreg je prav tako otroško preprosto kot nekdanj. S ključavnicami žive domačini, občudovali so jih tudi naravoslovci, ki so botanizirali v tem delu Karavank, o njih so pisali v planinskih spisih in v leposlovnih delih.

Tone Wraber je v knjižici »Rastline od Krasa do morja« zapisal, da je »skoraj moteča zakoreninjena predstava o bedenici kot značilni rastlini karavanskih rovto«. Hkrati pa je to velikokrat vse, kar mnogi o narcisi vedo.

S ključavnicami sem se srečala že na osnovnošolskih izletih. Iz tistih časov se je ohranila rahlo zabrisana gasilska slika našega razreda. Sram me je priznati, vendar smo vsi imeli v rokah velike šopke narcis. V študentskih letih sem nanje gledala že z očmi bodoče botanikarke. V zadnjih letih, ko se spet ukvarjam s karavanskim rastlinstvom in z zgodovino botaničnega raziskovanja pri nas, pa se tej vrsti nisem mogla izogniti. Zanimivo je, da je herbarijskih primerkov zelo malo, med nahajališči je

največkrat navajana Golica in senožeti od Javorniškega Rovta do Hruške planine. Prehodila sem rovte in vrhove od Seče do (Dovške) Babe, brskala po stari strokovni botanični literaturi in planinskih vodnikih in sprševala domačine. Kar zajeten šop različnih, ne samo botaničnih podatkov se je nakopičil v posebni mapi.

NARCIS IZ GRŠKE MITOLOGIJE

Narcis je bil sin nimfe Liriope in rečnega boga Kefisa. Bil je zelo lep, »vendar pod nežno lepoto se krila je trda oholost«. Boginja ljubezni Afroditga je kaznovala. Zaljublil se je v zrcalno podobo samega sebe, kot jo je videl na vodni gladini. Po eni različici se je v obupu sam usmrtil in iz njegove krvi je zrastle narcisa. Po drugi različici, ki jo v Metamorfozah opeva **Publij Ovidij Naso**, pa je v tej ljubezni nesrečni mladenič koprnel in medlel:

»Glavo nemočno Narcis povetil je
v travo zeleno,
smrt mu oči je zatisnila, lastne lepote
pijane.«
»toda telo je izginilo; našle namesto
telesa
cvet so rumen, ki čašo obkrožajo beli
mu listi.«

SISTEMATIKA IN RAZŠIRJENOST NARCIS

Brez nekoliko suhoparnih podatkov iz taksonomije ne gre. Rod narcisov (*Narcissus*) spada v družino narcisovk (*Amaryllidaceae*). Ime izhaja iz grške besede narkao, kar pomeni omamiti. Rod je sredozemski oziroma submediteransko-montanski. Tudi razširjenost 30 taksonov, ki jih navaja Evropska flora, je pretežno mediteranska.

Zaradi gojenja in križanja različnih vrst so težave pri določevanju posameznih taksonov precej velike, sistematski položaj pri nekaterih še ni docela jasen, vrste so lahko zelo variabilne.

Našo narciso lahko uvrstimo v podvrsto *Narcissus poeticus subsp. radiiflorus*. Cvetni listi so